

राष्ट्रध्वजाच्या उचित वापराबाबत

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: ०३१३/७१४/प्र.क्र.६२/विशा १ अ

३० वा मजला, जागतिक व्यापार केंद्र, कफ परेड, मुंबई-५.

दिनांक : १४ जून, २०१४.

वाचा - १. सामान्य प्रशासन विभागाचे परिपत्रक क्र. एफएलजी १२०७/प्र.क्र.११/०७/३०,

दि. २३ ऑगस्ट २००७

२. ग्रामविकास व जलसंधारण विभागाचे परिपत्रक क्र. रिटपी २६१३/प्र.क्र. ८६/पंरा,

दि. २३ एप्रिल, २०१३.

शासन परिपत्रक -

दरवर्षी २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिन व १५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्यदिन समारंभ राज्यभर साजरे करण्यात येतात. हे समारंभ विविध शासकीय, निमशासकीय तसेच खाजगी संस्थांमार्फत ध्वजारोहण करून साजरे करण्यात येतात. राष्ट्रध्वजाविषयी असलेले प्रेम, निष्ठा, अभिमान दर्शविण्याकरिता जनतेमार्फत वैयक्तिकरित्या छोट्या कागदी व प्लॅस्टिक राष्ट्रध्वजांचा वापर करण्यात येतो.

राष्ट्रीय सणांच्या दिवशी लहान आकारातील कागदी व प्लॅस्टिकच्या राष्ट्रध्वजांची विक्री मोठ्या प्रमाणात होत असते. शालेय विद्यार्थी व लहान मुले यांच्यासह अनेक व्यक्ती राष्ट्रभक्ती व उत्साहापोटी हे राष्ट्रध्वज विकत घेतात. हे ध्वज त्याच दिवशी सायंकाळी किंवा दुसऱ्या दिवशी इतस्ततः टाकले जातात व त्यामुळे राष्ट्रध्वजाचा अवमान होतो. काही वेळा राष्ट्रीय कार्यक्रमाच्या वेळी तसेच विशेष कला-क्रिडाप्रसंगी वैयक्तिकरित्या वापरण्यात येणारे राष्ट्रध्वज इतस्ततः टाकले जातात. रस्त्यात इतस्ततः विखुरलेले राष्ट्रध्वज जर प्लॅस्टिकचे असतील तर, प्लॅस्टिक बरेच दिवस नष्ट होत नसल्याने, असे ध्वज बरेच दिवस त्या ठिकाणी दिसतात. राष्ट्रप्रतिष्ठेच्या दृष्टीने ही बाब गंभीर आहे. केंद्र शासनाच्या गृह मंत्रालयाने दिलेल्या निदेशानुसार राष्ट्रध्वजाकरिता प्लॅस्टिकच्या वापरास मान्यता नाही. त्यामुळे प्लॅस्टिकच्या राष्ट्रध्वज निर्मितीस पायबंद घालण्याच्या दृष्टीने त्याचे उत्पादक, विक्रेते तसेच वितरक यांच्यावर संबंधित शासकीय यंत्रणांनी यथोचित कारवाई करावी.

राष्ट्रध्वजाचा आदर करणे हे देशाच्या प्रत्येक नागरिकाचे आद्य कर्तव्य आहे. राष्ट्रध्वजाचा अवमान करणे व त्याची विटंबना होणे हे बोधचिन्हे व नांवे (अनुचित वापरास प्रतिबंध) अधिनियम, १९५० व राष्ट्रीय प्रतिष्ठा अवमान प्रतिबंध अधिनियम, १९७१ तसेच ध्वजसंहितेच्या तरतुदीनुसार दंडनीय अपराध आहे. त्यामुळे जनतेच्या वैयक्तिक वापरासाठी छोट्या कागदी ध्वजाचा वापर करण्यात यावा. तथापि, अशा

कागदी ध्वजाचा वापर करताना त्याचा योग्य मान राखला जावा. तसेच असे राष्ट्रध्वज रस्त्यावर वा अन्य ठिकाणी फेकून देवू नयेत. राष्ट्रध्वज खराब झाल्याचे आढळल्यास ते ध्वजसंहितेतील तरतुदीनुसार नष्ट करण्यात यावेत. राष्ट्रध्वजाचा अवमान होऊ नये यासाठी तसेच राष्ट्रध्वजासाठी प्लॅस्टिकचा वापर होणार नाही याकरिता आवश्यक कार्यवाही करण्याच्या सूचना आपल्या नियंत्रणाखालील सर्व कार्यालयांना देण्यात याव्यात .

राष्ट्रध्वजाचा योग्य तो मान राखला जावा, तसेच त्याचा अवमान होऊ नये, यास्तव जिल्हाधिकारी यांनी स्थानिक पातळीवर नागरिकांना आवाहन करून तसेच जिल्हा, तालुका, ग्रामपंचायत पातळी, मंडळे, महामंडळे, स्थानिक स्वराज्य संस्था, माध्यमिक शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालये, आरोग्य संस्था अशा शासकीय व निमशासकीय यंत्रणेमार्फत तसेच स्वयंसेवी संस्था यांच्यामार्फत व स्थानिक पोलीस यंत्रणेच्या मदतीने राष्ट्रध्वजासाठी प्लॅस्टिकचा वापर होणार नाही आणि अशा प्रकारांना आळा बसेल याची दक्षता घेण्यात यावी.

राष्ट्रध्वजाचा योग्य मान राखण्यासाठी जनजागृती करणे आवश्यक असल्याने स्थानिक पातळीवर स्वयंसेवी संस्था, विद्यार्थी, केबल वाहिन्या व प्रसार माध्यमे यांचे सहकार्य घेण्याबाबत आपल्या आधिपत्याखालील क्षेत्रीय कार्यालयांना सूचना देण्यात याव्यात. राष्ट्रध्वजाच्या उचित वापरासंदर्भात जनजागृती करून ध्वजसंहितेतील नियमांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्याचे निदेश संबंधित शासकीय यंत्रणांना देण्यात यावेत. राष्ट्रध्वजाच्या अवमान प्रकरणांमध्ये संबंधितांवर कठोर कारवाई करण्याबाबतच्या सूचना आपल्या आधिपत्याखालील सर्व क्षेत्रीय कार्यालयांना देण्यात याव्यात. तसेच राष्ट्रध्वजाच्या वापराबाबतच्या सर्व अधिनियम / आदेश / सूचनांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१४०६१४१३०३४४४०२९ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(चारुशीला तांबेकर)

महाराष्ट्र शासनाच्या सह सचिव

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव.

३. मा. मंत्री, गृह यांचे खाजगी सचिव.
४. मा. राज्यमंत्री, गृह यांचे खाजगी सचिव.
५. मा. मंत्री, मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव (सर्व).
६. मा. विधानसभा / विधानपरिषद सदस्य (सर्व).
७. मा. मुख्य सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. अपर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मुंबई.
९. पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१०. सर्व अपर मुख्य सचिव / सर्व प्रधान सचिव / सर्व सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. मुख्य राजशिष्टाचार अधिकारी, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. आयुक्त, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, मुंबई.
१३. सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
१४. सर्व विभागीय आयुक्त.
१५. प्रबंधक, मूळ शाखा उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राने).
१६. प्रबंधक अपील शाखा उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राने).
१७. पोलीस आयुक्त (सर्व).
१८. सर्व परिक्षेत्रीय विशेष पोलीस महानिरीक्षक (सर्व).
१९. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय.
२०. जिल्हाधिकारी तथा जिल्हादंडाधिकारी (सर्व).
२१. जिल्हा पोलीस अधिक्षक (सर्व).
२२. महालेखापाल-१, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
२३. महालेखापाल-२, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
२४. आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व).
२५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
२६. मुख्याधिकारी, नगरपरिषद (सर्व).